

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

- Lydia Wahlström*, Fredrika Bremer. Ett biografiskt verk.
Lotten Dahlgren, Den internationella kvinnokongressen i Berlin. II.
Göran Björkman, Ur trenne skaldinnors diktverk. Öfvers.
M. L., Något om Englands sjuksköterskor.
 Litteratur: *L. N.*, Hella och andra berättelser om kvinnor af Jane
 Gernandt-Claine; *L. D.*, Skepp, som förgås i stormen af
 Math. Roos; *L. Em*, Med eller mot sin natur af Margareta;
L. D., Skiftande stämningar af Rust Roest; *L. D.*, Lefnads-
 lycka. — Frihet af Ebba von Kock.
Gerda Meyerson, Stockholms elevhem.
 Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.
 Från skilda håll.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2:50.
 { För icke medlemmar » 4:00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemisetter, Bröstband, delade Kjolar m. m.
 samt

Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i *K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin*
 och *Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin*
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.

Priskuranter franco på begäran.

Wimans Fotogénkamin

i ny, prydlig utstyrel,

synnerligt omtyckt, nyttig i nästan alla hem, hög värmeeffekt och den allra lättaste skötsel.

Fullkomligt osfri, hvarföre ingen afledning behöfves; men man kan här afleda gaserna, om man så vill, utan förlust i värme!

Pris: 20 kr. Fotogénåtgång 1 à 1¼ öre i timmen.

OBS! Kaminen är ock en särdeles lämplig namnsdagsgåfva, julklapp eller dylikt i fall der den behöfs! — Användbar alla årstider!

Ses i verksamhet i utställningsfönstret **9 Lästmakaregatan.**

Rikstel 11 12.

E. A. WIMAN.

Allm. tel. 73 56.

En önskan uppfylld!

Huru ofta hör man icke personer i landsorten utropa: »O, den som visste, hvarnt man skulle vända sig för att i Stockholm få ett uppdrag utträttadt **ordentligt och billigt!**» Försök Expeditions- och Turist-Byrån Regeringsgatan 16, egare Fil. Doktor Oscar Svahn. Fackbildade biträden. Särskildt för inköps- och hyresafdelningarne en föreståndarinna med mångårig fack-erfarenhet. Ombesörjer inköp och andra uppdrag till och från utlandet, anskaffar rum m. m. Ordentlig, snabb och billig expedition.

Äkta COLLODIN.

Tillförlitligaste

och af **Tusen-**

tals personer

bepröfvadt med-

del mot liktornar,

vårtor, hudhårdnad

och nageltrång.

Obs. alltid denna in-

registrerade etikett som

garanti för varans äkthet.

INTYG:

Undertecknade, som användt Herr Axel Litströms Collo-din mot liktornar och kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derfor hos enhver till det bästa rekommendera. Ämål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg,

Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Collo-din» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämnda medel hos enhver till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug. 1886. *August Axén,*

Handlande.

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor à **60 öre** och **1 krona.**
 Franko mot **1 kr. 20 öre.**

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten infutna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om in-teckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm,
26 Mästersamuelsgatan 26.

OBS.! Saxar och knifvar slipas.

Sång- och Pianolektioner

gifvas af undertecknad, elev af fru Dina Edling och fröken Sigrid Carlheim-Gyllensköld. Träffas 12—2. Kommendörsgatan 39.

Anna Åfeldt.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två* och *tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera!

Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

OBS! *Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.*

Fredrika Bremer.

Ett biografiskt verk.

S. L—d Adlersparre och Sigrid Leijonhufvud: Fredrika Bremer. Biografisk studie. 2 delar. P. A. Norstedt & Söners förlag 1896.

Förhållandena inom vår bokmarknad äro icke alltid ägnade att ingifva särdeles hög tanke om allmänhetens litterära smak. Ännu finnas dock, vi äro öfvertygade därom, många svenska hem, där ofvanstående, sällsynt gedigna och intressanta lefnadsteckning kommer att betraktas som julens största tilldragelse. Och den är värd att så hälsas, för så vidt den i föryngrad skepnad, i evighetsgestalt frammanar en personlighet, som mer än de flesta svenska författare med ungdomlig friskhet sökt föra en fläkt af evighetens lif in i de svenska hemmen. Mycket i de skrifter, där Fredrika Bremer nedlagt sin lifsgärning, är redan för en senare generations ögon förbleknadt; hennes egen personlighet framträder däremot, tack vare biografien, så klart aftecknande sig mot bakgrunden af sin egen tid, att man tycker sig igenkänna en gammal god vän, som man nyligen skakat hand med.

Härtill bidrager också i sin mån den rikhaltiga porträttssamling, hvarmed arbetet prydes och som till allra största delen förskrifver sig från Fr. Bremers egen hand. Intressantast bland dessa äro naturligtvis porträtten af Geijer, Tegné, Franzén, Lindblad, Jenny Lind m. fl. af tidens berömda personligheter, som hörde till hennes vänkrets.

Äfven under sina resor passade Fr. Bremer på att fylla sin ritportfölj, och man får sålunda i biografien göra bekantskap med dragen af hennes många världsberömda *utländska* vänner, Andersen, Martensen, Örsted, Oehlenschläger, Inge-mann, Longfellow m. fl. Skada blott, att utrymmet tyckes

ha förbjudit införandet af porträtter äfven från resorna i Gamla världen. Eller skulle Fr. Bremer vid den tiden redan ha nedlagt sitt ritstift?

Hvad dispositionen af arbetet angår, så synes den ha tagit mera hänsyn till sidantalet än till de olika skedena i Fr. Bremers lif. Skulle afdelandet ha berott på de sistnämnda, så hade det varit enklast att sätta gränsen vid 1848, då hennes mera konstnärliga verksamhet är slut, då de sociala intressena och längtan efter beröring med människor ha kommit till fullt genombrott och drifva henne ut på resor. Von Qvanten har i sin ypperliga uppsats om Fr. Bremer i Nordisk familjebok pointerat denna gräns och framställt »Syskonlif» såsom betecknande öfvergången. Visserligen är det så, att äfven de mest »organiska» periodindelningar måste förefalla mekaniska inför den mänskliga utvecklingen, som på intet område vet af något språng. Och det kvantitativa förhållandet mellan första och andra bandet i en bok är en formsak, som har sin egentliga betydelse för symmetrien på våra bokhyllor, en symmetri som kunde ha ansetts mer än lofligt tillspillogifven, om ett särskildt band hade ägnats åt en jämförelsevis så kort tidrymd som de sista 17 åren af Fr. Bremers lif.

Och likväl skulle en sådan indelning kanske ha kunnat göras, utan att förhållandet mellan de båda delarna blifvit allt för oproportionerligt. Som det nu är, ha de ymniga utdragen ur brevväxlingen med Böklin under 30- och 40-talen på sina ställen gjort skildringen väl uttänjd; medan däremot de sista häftena med deras korta repetitionskurs ur de tryckta resebeskrifningarna ofta förefalla allt för summariska. Ingen kan förneka den ofantliga betydelsen af denna brevväxling. Det är ju framför allt den, som satt boken i stånd att låta Fr. Bremers inre utveckling framträda i klarare belysning, än hvad någonsin förut varit fallet, och därigenom gjort arbetet epokgörande för uppfattningen af hennes personlighet. Men proffbitarna därur skulle ha kunnat sammandragas utan fara för fullständigheten, om de här och där framträdt mera refererande än i form af direkta citat. Det sålunda i täxten utlämnade kunde i stället rikligare än nu varit fallet hafva influtit i bihanget, »eine Fundgrube des Wissens», dit de djupast intresserade alltid med glädje

skola vända sig. Framställningen hade härigenom blifvit lättlästare för den stora, icke religionsfilosofiskt anlagda läsekretsen, mera jämn, mera helgjuten och sammanhängande, i stället för att den nu stundom ter sig såsom strödda, mången gång nästan »osynliga länkar» mellan de långa citaten.

Hvad åter den senare, om jag så får säga sociala delen af Fr. Bremers lefnad angår, den som var ägnad åt resor, kvinnosakssträfvanden och filantropisk verksamhet, så finnes visserligen i hennes reseskildringar ett jämförelsevis lätt tillgängligt material för kännedomen härom. Knappast får man dock antaga dessa 30—40 år gamla, vidlyftiga arbeten vara så allmänt lästa, att icke ett ännu närmare ingående på detta skede i Fr. Bremers lif mycket väl hade kunnat låta försvara sig. Detta desto mer, som hennes dåvarande verksamhet varit den för vår tid mest fruktbarande och därför också den för nutidsmänniskor mest intresseväckande. Redan hennes brefstil under detta senare skede tyder på en starkare öfvergång från abstrakt till konkret, och den ungdom, som numera endast i litteraturhistoriskt intresse likgiltigt drar igenom en af hennes romaner, skall säkerligen känna sig ganska vaken och uppkryad under läsningen om den gamla damens besök i negerplantagerna på Cuba, hennes halsbrytande vandring öfver glaciererna vid Chamounix eller ridd från Jerusalem till Jericho — att nu icke nämna hennes dispyt med Pio Nono själf.

Äfven den beröring friherinnan Adlersparre hade med Fr. Bremer de sista åren af dennas lefnad, har utan tvifvel lämnat ett stoff, som hade bort kunnat tillgodogöras mer än som nu varit fallet. Mr Thomas' och miss Howitts skildringar i all ära — men de kunna dock icke uppväga intresset af biografens egna iakttagelser. Och dock letar man förgäfvnes efter något meddelande om det intryck den åldriga författarinnan gjort på sin unga efterträderska i kvinnosaksarbetet. Är det en öfverdrifven blygsamhet, som hindrat Esselde från att göra sin egen personlighet fullt gällande i det arbete, som var henne en glädje vid slutet af hennes välsignelserika lefnad? I allmänhet får man genom hela boken mer än skäligen leta efter henne själf. Objektivitet är en förträfflig sak, men den förväxlas allt för ofta

med en författares fullständiga tillbakaträdande bakom sitt verk, — ett sätt att leka kurragömma med läsaren, som för öfrigt aldrig riktigt lyckas, enär förf:s mening ändå alltid måste framträda i sammanställningen af materialet. Mången gång kan ett direkt uttalande snarare gagna objektiviteten. Förf. sätter därigenom läsaren i stånd att lättare värja sig mot alla slags försök till påtvingande af en själfständig åskådning, som han hvarken kan eller bör beröfva sig och som i den s. k. »objektiva», blott och bart refererande framställningen allt för lätt kan insmugglas utan att man märker det.

Med den onödiga fruktan för »subjektivitet», som man här och där tycker sig kunna spåra i biografien, sammanhänger kanske den egentligen i första delen framträdande bristen på öfversiktliga framställningar, kortfattade resuméer, som skulle ha kunnat underlätta bemödandet att bilda sig ett eget omdöme så väl om de olika utvecklingsskedena i Fr. Bremers lif som om hennes personlighet i sin helhet. Ju rikare material, ju större öfverflöd på detaljer, desto större är också faran att icke se skogen för bara trån; desto mer längtar man efter hållpunkter vid vägen, där man kan stanna och göra sig reda för resultatet af de hopade intrycken. Här saknar man särskildt en sammanfattande återblick på Fr. Bremers verksamhet som romanförfattarinna. Visserligen har väl denna »studie» aldrig varit ämnad att fylla krafvet på en särskild litteraturhistorisk monografi öfver detta ämne. Men den grundlighet, hvarmed de samtida recensionernas omdömen om romanerna tillvaratagits, kan icke ersätta värdet af förf:s egen närmare motivering till den för öfrigt alldeles riktiga satsen, att Fr. Bremers största betydelse ej låg i hennes konstnärsskap. Härvidlag torde den nu tämligen rigoröst iakttagna kronologiska ordningen mycket väl ha kunnat tåla vid att maka åt sig en smula för hänsynen till en mera sammanhängande framställning af själfva ämnet. (Se exempelvis redogörelserna för utarbetandet af »Nina» och för kritiken däraf, hvilka egentligen borde ha stått på samma ställe, trots den mellanliggande tiden.)

Härmed är naturligtvis icke sagdt, att boken alldeles saknar dylika öfversikter och återblickar. Kapitlen om Bök-

lins skolverksamhet, om Fr. Bremers bibelstudier i Norge och nästan hela den senare delen af boken visa bäst, hvad hennes biografer i den vägen kunnat åstadkomma. Men i ett följande häfte torde jag få ytterligare tillfälle att återkomma till de intryck arbetet gifver.

* *

Det är icke utan en viss tvekan jag nedskrifvit dessa, som det kan synas mången, något docerande anmärkningar mot ett arbete, som öfverallt vittnar om djupgående studier och måste blifva en värdefull källa för kommande litteraturhistorisk forskning rörande förra halfseket. Kritiken har dock icke berott på bristande blick för de stora svårigheter, dem sofringen af ett öfverflödande rikt material erbjuder. Den bör endast betraktas såsom ett uttryck för de kraf på fullkomlighet, dem man vågar sätta på ett arbete af denna betydenhet.

Att förtjänsterna äro öfvervägande, har jag redan antytt. I kärleksfull pietet, sådan man kan vänta af den, som stått Fr. Bremer så nära som Esselde, är arbetet utfördt, men ingen okritisk beundran ställer sig skymmande i vägen och gör läsaren misstänksam. Stilen är enkel och värdig, utan att någonsin falla in i falsk patos. Det är en hvila att få dröja vid en sådan bok som denna, där formen aldrig frångår sin bestämmelse att vara ett lydigt, tillbakaträdande redskap för uppfattningen af innehållet.

Viktor Rydberg talar någonstädes i »Varia» om målningar, som förlora prägeln af konstverk, därför att de »vinka på åskådaren» och därigenom ockra på publikens dåliga smak. Vi ha tyvärr icke så ondt om moderna litteraturalster, som erbjuda analogier härtill i sina försök att genom häjdlöst koketterande med språkets alla medel draga uppmärksamheten från ett torftigt innehåll till en glittrande form. Försök, som på svenska taga sig lika barockt ut, som Karl XII skulle göra i rococoporträtternas apparat med fransk hofvärja, silkesstrumpor och det frivola leendet à la Voltaire! Allt jonglerande med vårt enkla, starka, germanskt rättframma språk, alla virtuosmässiga försök att låta det

smyga sig efter »en genial nervositets fint nyanserade stämningar», som slagorden lyda, verka i grunden lika löjligt — eller tragiskt — som Gustaf III:s försök att intvinga det lilla Gripsholmshofvet i Ludvig XIV:s pompösa etikett.

För denna så oändligt banala och lättlurade fin-de-siècle-smak med dess jäkt efter patalogiska fenomen och dimmiga djupheter i den högre »psykologien» skall Fr. Bremers biografi med sin flärdlösa stil säkerligen icke förefalla tillräckligt »genial» eller raffinerad. Å andra sidan skall kanske den bild, som här skänkes oss af den lilla modiga kvinnan i all hennes glödande sanningskärlek och djärfva frisinthet verka främmande på juste-milieu-ståndpunktens och kompromissernas småkloka människor. Men nej — hon skall bestämdt lyckas värma upp äfven dem med sitt goda, soliga leende. I lifvet var det hennes lycka att sprida glädje omkring sig; tack vare biografien skall den lyckan varda henne beskärd ännu långt efter sedan hennes egna arbeten upphört att läsas. Eller när skola sådana ord förlora sin tjuskraft, som de, hvarmed hon en stilla vinter-afton den 11 dec. 1836 karakteriserat sin grundstämning: »Sedan jag blifvit ensam, drog jag upp gardinen till fönstret i mitt rum, och där ute var månsken, och jordens snöklädda gestalter och himmelens stjärnor och skyar stodo lugna och förklarade. Då uppgick inom mig stark känslan af lifvets rikedom, och jag knäböjde i glädje och tackade Gud, att han var så stor, så rik, så mäktig, att människans fattigdom och vanmakt betydde så litet; att han öfverskyld den med sin härlighet, och att det ord, som vanställdes på mina stammande läppar, hade och skulle finna tusende bättre tolkar?»

Lydia Wahlström.

Den internationella kvinnokongressen i Berlin.

II.

I en föregående uppsats har jag sökt i allmänna drag teckna den internationella kvinnokongressens yttre fysiognomi, samt den första kongressdagens konturer, framställda i största möjliga förkortning. För att fullständiga den skildring, jag gifvit mig in på, torde en öfversikt af äfven de öfriga dagarnas innehåll vara nödvändig, skulle jag ock därmed sätta mina läsares tålamod alltför mycket på prof. Att jag skall genomgå alla de till öfver ett hundratal uppgående föredrag, som kongressprogrammet innehöll, behöfver dock ingen befara.

Åt skolfrågor var på denna kongress lämnadt ett stort utrymme. Så väl den primära som den högre undervisningen var föremål för långa och många utläggningar. Kanske ingen gång under kongressens lopp gjorde sig tyskarnes förkärlek för teoretiserande så mycket gällande som under dessa åt pedagogiska ämnen anslagna dagar. Äfven åt frågor af rent praktisk art visste de tyska talarinnorna gärna att förläna, hvad de kallade, »ein Hauch der Idealitet», hvilket ibland nog bidrog att leda uppmärksamheten något bort från själfva ämnet.

Det Frøbelska systemet, särskildt dess betydelse för kvinnan, hade en vältalig förespråkarska i fru *Henriette Goldschmidt* från Leipzig, en vacker gammal fru med håret ordnad i små korkskrufslöckar på hvardera sidan om hufvudet, en af de få kvinnosakens veteraner, som kvinnokongressen hade att uppvisa. Innebörden i hennes föredrag låg i en till den tyska kvinnan i patetiska ordalag ställd uppmaning »att aftjäna sin värnplikt genom att ägna åtminstone något år af sin ungdom åt utöfvandet af en 'Kindergärtnerins' kall.» Utom tyska talarinnor hade man under dessa skolfrågornas dagar tillfälle att höra sådana af så väl engelsk som fransk och rysk nationalitet.

Öfver »kvinnan och konststudiet» talade den berömda tyska målaringen fru *Hermine von Preuschen-Telman*. Hon betonade med mycken skärpa, hvilken hämsko på den kvinliga utvecklingen, hvilken orättfärdighet det låg däri, att, som fallet var i Tyskland, stänga

offentliga konstanstalter för kvinnan. Alla enskilda konstskolor voro, som tal. uttryckte sig, endast »Pflantzschulen des Dilettantismus». För den sanna konstbildningen vore det ett oeftergiftigt villkor att kvinnor och män arbetade tillsammans, ty, och häri kulminerade tal. fordran på likställighet: »geniet vore sannerligen ej bundet vid något visst kön.»

Här må det anmärkas, att ingen gång under kongressens lopp riktades så skarpa, för att ej säga bittra uttalanden mot bestående missförhållanden, som då frågan om den högre kvinnobildningen kom på tal. Man kan säga, att den tyska kvinnan slår sig nästan till blods mot de skrankor, som en hårdnackad fördom, ovärdig den upplysta tyska nationen, rest mot hvarje intrång på hvad mannen betraktar som sitt uteslutande område, det konstnärliga och det vetenskapliga. Och att detta för den tyska kvinnan, hvars intelligens och andliga förmögenheter väl kan sägas stå i jämnhöjd med nationens utveckling för öfrigt, skall vara en bitter kalk att tömma, fattar man lätt. Upprepade gånger hörde man uttalanden i denna anda. Ganska träffande visste också en tal. att bemöta det så ofta upprepade talet om, »att den *skönaste* uppgiften för kvinnan stod att finna vid den husliga härden», nämligen med det obestriddiga argumentet: »att när nöden så högljudt klappar på dörren, som hvad fallet är i Tyskland, där det finnes en million mer kvinnor än män, är det ej fråga om hvad som ter sig *skönast*.» Fil. doktor fröken *Käthe Schirmacher* talade af egen erfarenhet om, af hvilken vikt det för kvinnan vore, att hon gemensamt med mannen finge idka vetenskapliga studier vid högskolorna; för en verkligt framgångsrik utveckling af kvinnosaken vore detta ett hufvudvillkor, ty, menade tal., »den som vill lösa kvinnofrågan utan mannen är mycket välmenande, men för visso mycket blind». — Af de många utländskor, som i ifrågavarande ämnen läto höra sig, utmärkte sig de amerikanska föreläserskorna genom de ljusa taflor de upprullade från sitt hemland, där, som bekant, sedan lång tid tillbaka inga hinder finnas för kvinnans fria tillägnande af alla vetandets skatter. Huruvida grundligheten af den lärdom, som alla dessa Förenta staternas tusenden af kvinliga »doctors», »masters» och »bachelors of arts» sitta inne med, står i förhållande till det stora antalet, lämnar jag dock därefter.

* * *

Men om de dagar af kongressen, som jag nu i största korthet genomgått, förnämligast togos i anspråk af ämnen, som lika väl och

många ännu bättre varit på sin plats vid ett skolmöte eller pedagogisk konferens, ingrep den tredje kongressdagen så att säga mer direkt i själfva kärnpunkten af kvinnofrågan, nämligen dess förhållande till den sociala frågan. Det ämne, som afhandlades rörde kroppsarbeterskornas ställning — »die Frau in Handel, Industrie und Gewerbe», som föredragningslistan lydde. Ehuru, som jag redan anmärkt, kongressen på det omsorgsfullaste sökt utesluta från sitt program allt som tydde på parti, vare sig af politisk eller religiös innebörd, var det just vid denna sammankomst, som den episod af stark partifärg, på hvilken jag i min föregående uppsats hänsyftat, kom att utspelas.

Sessionen öppnades med ett föredrag af fru *Schlesinger-Eckstein* från Wien öfver en arbeterske-enquête i den österrikiska hufvudstaden, föranstaltad och verkställd af sällskapet för etisk kultur därstädes. Med en af medkänsla vibrerande stämma lämnade tal. en ur egen erfarenhet hemtad skildring af det ekonomiska tryck, under hvilket hennes landsmaninnor af den arbetande klassen lefva, ett tryck, som där måste te sig än ohyggligare än t. ex. hos oss, och som i hundra fall mot ett för till fysisk och moralisk ruin. Det var med ett ord en tafra af gripande verkan tal. upprullade och som gjorde ett djupt intryck på de närvarande. — En del andra tal. behandlade samma ämne, fast ur olika synpunkter. Synnerligen intressanta voro de upplysningar, som lämnades öfver sömmerskors och kvinliga bodbiträdens förhållanden i Berlin, där de i kolossal skala bedrifna kapp- och konfektionsaffärerna sysselsätta tusentals arbeterskor, tyvärr här som öfverallt för en högst otillräcklig lön. Som särskildt betungande för arbeterskan framhölls det i tyska rikshufvudstaden mer än annorstädes vedertagna systemet af s. k. saison-anställningar.

Till föredragen af denna art anslöt sig äfven ett, som i programmet betecknats med: »Die Arbeiterinnenfrage»: Frau Lily Braun, Berlin. Det var en elegant, aristokratisk företeelse, som nu besteg talarestolen. Desto större blef förvåningen, då man under föredragets fortgång fick klart för sig hvad andas barn tal. var. Hon förklarade nämligen helt öppet, att hon hyllade socialdemokratiska åsikter; hon hade nämligen funnit, att kvinnan tillhörande detta parti i politiskt afseende vore långt mognare än de »borgerliga kvinnorna», eller intelligenspartiet, hvilka neddragit »die Frauenfrage» till en »Damenfrage», vid hvilken endast en lumpen klassegoism gjorde sig gällande. Efter att ha gisslat den borgerliga kvinnorörelsens diletantism samt utslungat några hånande ord om ömkligheten i den kvinliga ärelystnad, som satte all sin diktan och traktan i förvärf-

vandet af en doktorshatt eller ett universitetsdiplom, inbjöd tal. kongressen att följande afton bevista en »Volksversammlung», där kvinnor inom arbeterskornas egen sfer, skulle utveckla kvinnofrågans rätta innebörd.

Detta för stunden och platsen föga lämpade anförande och för öfrigt högst obehöriga utfall mot kongressen, väckte naturligtvis ofantligt uppseende. Starka hyschningar förnummos. Bifallsyttringarna vore dock öfvervägande, hvilket endast kan förklaras därmed, att en stor del af församlingen ej fattat föredragets andemening, ja, många af främlingarna ej ens ordalydelsen däraf, och att dessa, trogna sin vana, applåderat för sällskaps skull. Troligt är ock, att tal. redan på förhand försäkrat sig om en claue bland sina meningsfränder.

Ett så unikt tillfälle att få bevista ett riktigt socialismöte kunde man emellertid ej låta gå sig ur händerna. Också skyndade en stor del af de utländska kongressmedlemmarna att efterkomma den i så tvifvelaktig afsikt utfärdade inbjudningen; jag bland dem. Det var dock ej utan, att man fick mottaga varningar för att inlåta sig på ett så vågsamt företag. Infödda berlinare skakade betänksamt på hufvudet. För dem föreföll blotta namnet på den stadsdel, där detta möte skulle äga rum, eller Friedrichshain, Berlins East-end, skräckinjagande nog.

Första intrycket af denna s. k. folkförsamling var emellertid ej alls skräckinjagande. I en ofantlig, briljant upplyst sal, som väl kunde rymma bortåt en 3,000 personer, sutto, bord vid bord, så tätt, som det gärna var möjligt, af utseende att döma idel fredliga medborgare och medborgarinnor vid sida ölseidlar. Utefter salens ena långvägg höjde sig amfiteatraliskt en rymlig estrad, tydligen afsedd för variété- och konserttillställningar. Längst fram på denna estrad hade »bestyrelsen», endast bestående af kvinliga medlemmar, tagit plats. Mot detta mörkklädda »kvinnoegemente» afstucko ganska bjärt ett par uniformerade manspersoner, placerade på en i ögonen fallande plats närmast komitédamernas bord. Dessa uniformklädda herrar voro, efter hvad man fick höra, en högre polistjänsteman och hans sekreterare, tillstädes för att vid förkommande anledning upplösa mötet. En sådan anledning förekom icke naturligtvis, ehuru jag tycker det vill en polismans tjocka hud till för att kunna tåla alla de hugg, som från talarestolen mättades mot myndigheter i allmänhet, »die Polizei-Behörden ins besonders.»

Nu skred man till förhandlingarna. Ordet lämnades åt fru *Zetkin* från Stuttgart, utg. af den socialdemokratiska kvinnotidskriften

»Die Gleichheit». Att beskrifva det intryck, som denna tal. gjorde på oss, vid socialistföredrag i allmänhet ovana främlingar, trotsar min förmåga, ty hur beskrifva det obeskrifliga? Möjligen kan man göra sig en föreställning om fru Zetkins uppträdande, då jag nämner, att vedernamnet »hyenan», hvarmed hon gemenligen betecknas, var fullkomligt karakteriserande. Det fanns ej ett spår af kvinlig mjukhet, kvinligt behag eller kvinlighet af hvad slag det vara månne hos denna förespråkarska af sitt köns rättigheter. Det låg dock, vill jag tro, mer i ton, sätt och åthäfvor än i själfva orden, ehuru dessa naturligtvis voro ampra nog. Sanningen att säga var det ej så lätt att få något verkligt sammanhang ur denna ordström, nej fors, som i väl en timmes tid med aldrig minskadt raseri från estraden sprutades ned öfver åhörarne.

Det långa talets korta mening gick, som man väl kan tänka sig, ut på att utslunga ett anatema öfver »das Kapital», »das Kapital», »das Kapital», hvilket ord uttalades med en betoning, hvars frenetiska våldsamt skulle vara omöjlig att återge. Vidare föll tal. ned öfver de bättre lottade klassernas »Schmutzkonkurrens», öfver det kortsynta, småsinnade, diletantmässiga i de borgerliga kvinnornas sträfvanden. En sammanslutning mellan dessa, de borgerliga kvinnorna och de proletariska, vore outförbar. Under det de förra, till hvilka räknas den s. k. intelligensen, enligt tal., i främsta rummet fordra samma rättigheter till förvärf som mannen, således stå som konkurrenser i strid mot honom, kämpar den proletariska kvinnan, icke mot mannen, utan i gemenskap med mannen af hennes egen klass, emot det kapitalägande samhället. I denna klass-strid är politisk likställighet mellan könen ett af hufvudvillkoren. Den strid, som socialdemokratien utkämpar är en kulturkamp i ordets skönaste bemärkelse. Att den proletariska kvinnan står midt i denna strid, räknar hon som sin förnämsta ära. Tal. slutade med förklaringen, att om än en hel »polis-allmakt» sattes i rörelse emot dem, skulle de för hela världen utropa: »Ihr hemmt uns wohl, doch Ihr bezwingt uns nicht!»

Sedan den första talarinnan bokstafligen var uttalad, hon måste af ren utmattning till slut sätta sig ner, uppträdde ytterligare tre socialdemokratiska talarinnor. Ehuru dessas uppträdande ej var så passionerad och hästskt som den förstas, var innebörden af deras anförande detsamma: ett förnekande af all samhörighet mellan deras och den borgerliga kvinnorörelsens intressen, hvars hela mål den proletariska kvinnan föraktade. Den socialistiska kvinnoföreningen hade därför afslagit inbjudningen att deltaga i den borgerliga kvinnokongressen,

då intet samarbete, intet samförstånd mellan så heterogena element vore tänkbart. Att arbeterskorna det oakadt ej hållit sig för goda att under falsk förevändning skaffa en af sina ledarinnor tillträde till den af dem så föraktade borgerliga kongressen, och att denna, de socialistiska idéernas förfäkterska, uttalat skymfande ord mot dem, som så gästvänligt och fördomsfritt ställt sin talarstol till hennes förfogande, därom nämndes naturligtvis intet.

Ganska märkligt var att iakttaga publikens hållning vid detta socialist-möte. Af den våldsambhet hvarmed stridsropen från talarstolen utslungades, hade vi väntat att de skulle verka som den tändande gnistan på en tunna krut. Men icke alls. Med ett »ganz richtig», »das ist recht», »so ist es», hörde man de omkringsittande helt lungt bekräfta någon mer anmärkningsvärd sanning i föredraget. Blott då ett något kraftigare tillmäle riktades mot »die bürgerliche Frauen», hvilkas hela verksamhet i den socialistiska vågskålen blifvit vägd och befunnen för lätt, brast en bifallsstorm lös. Äfvenså togs de ofta förekommande hånfulla anspelningarna på kongressen med högljudda bravorop och skrattsalfvor. Men i det hela förhöll sig församlingen helt sansad och passiv, ja i själfva verket stillsammare än kvinnornas generalförsamling i rådhusalen, där man minsann ej brukade spara på högljudda yttringar vare sig af bifall eller ogillande.

Sedan de nyss anförda talarinnorna slutat, förklarades ordet fritt och en diskussion vidtog, hvori motståndarne uppmanades att delta. En och annan af kongressens främmande medlemmar uppträdde nu. Men dessa anslöto sig mer eller mindre till de socialistiska åsikterna, bland dessa den ofvannämnda fru Schlesinger-Eckstein från Wien; hon gaf dock sitt fulla erkännande åt betydelsen af den bildade kvinnans sträfvanden för förbättrandet af arbeterskans ställning. Att däremot ingen »Gegner» åtlydde uppmaningen att träda fram, faller af sig själf. I en församling som denna var det ju lätt att förutse, att hvarje förfäktande af andra idéer än dem, som gingo i social-demokratisk anda, skulle drunkna i ett haf af hån och hvisslingar.

* * *

Emellertid kunde ej kvinnokongressen låta den utkastade hand-sken ligga. Därtill hade förolämpningen från de radikales håll varit alltför stor, utmaningen alltför tydlig. Ett par dagar efter ofvan beskrifna möte erbjöds också för kongressen ett osökt tillfälle att

bemöta de mot densamma utslungade beskyllningarna. Utom de ordinarie sammanträdena med föredrag, höllos nämligen särskilda sektionssammankomster med diskussioner, till hvilka allmänheten, således äfven andra än kongressmedlemmar, ägde tillträde. Man hade sålunda under veckans lopp i sektionerna diskuterat ämnen sådana som: »dräktreformen», »sedlighetsfrågan», »pedagogiska frågor» m. fl. Fredagens sektionssammanträde var ägnadt åt »arbetare-frågan». Naturligtvis hade social-demokraterna ej försummat tillfället att rycka in med sina bästa hjälptrupper; men man var väl rustad att taga emot dem.

Diskussionen inleddes af fru Jeannette Schwerin med ett anförande öfver frågan: »På hvilka sociala arbetsfält kunna kvinnor ur alla samhällsklasser förena sig till ett gemensamt arbete?» Inledarinnan påvisade, hurusom en dylik sammanslutning på en hel del områden vore, ej endast möjlig, utan äfven redan genomförd. Med lika mycken kraft som hofsamhet bemötte hon den af det socialdemokratiska partiets ledarinna mot de borgerliga riktade utmaningen: »Ni hämma oss väl, men ni betvinga oss ej». Den borgerliga kvinnörelsen hade icke, ville icke betvinga någon. Trots socialdemokraternas förnekande af all samhörighet skulle den borgerliga kvinnan oförtrutet verka för, att ej blott kvinnan af hennes egen klass, utan äfven arbeterskan, ja alla kvinnor, vunne en ställning, öfverensstämmande med deras allmänmänskliga rättigheter.

Det var en ytterst liflig diskussion, som följde på denna inledning. De socialdemokratiska talarinnor, som uppträdde i främsta ledet, voro naturligtvis de, som vid föregående tillfällen på ett så eklatant sätt dokumenterat sig som sitt partis förespråkarskor: den förnämnt öfverlägsna, hänfulla fru Braun och den alltid lika omotiveradt hätska och passionerade fru Zetkin. Dessa tal. försmådde emellertid att närmare ingå på de olika punkter, som inledarinnan till klargörande af frågan preciserat. Däremot förnekade de på samma hänsynslösa sätt all social betydelse hos den borgerliga kvinnörelsen. Densamma hade t. ex. ej vågat att i likhet med socialdemokraterna upptaga kvinnans politiska jämnlighet på sitt program. Alla reformer den lyckats genomföra voro halfmesurer, hvarmed den proletariska kvinnan ej kunde låta sig nöja.

Dessa och dylika beskyllningar lämnades emellertid ej obesvarade. Fröken Gripenberg gaf en vacker och värdig framställning af förhållandena i Finland, där kvinnor af arbetarklassen på eget initiativ anslutit sig till den ur de bildade kvinnornas midt ut-

gångna kvinnosaksföreningen. Liknande exempel från den tyska arbetarevärlden framdrogos äfven af andra tal. Med mycket skarpsinne och slagfärdighet replikerade den unga juristen, fröken Anita Augspurg, motpartiets påståenden, påvisande ohållbarheten och ensidigheten i det socialdemokratiska åskådningssättet, sådant det blifvit framställt af fru Zetkin.

Det var dock isynnerhet inledarinnan af diskussionen, fru Schwe-
rin, som genom sin fina takt visste att gifva mötet en afslutning, som trots de skarpa hugg, som fallit å ömse sidor, fråntog striden en del af dess bitterhet, och kom t. o. m. motståndarne att efteråt erkänna, att de blifvit hyggligt och väl bemötta. Hvad hon sade, det sätt på hvilket hon talade, skall ej lätt glömmas af de närvarande. Med allvar och mildhet, de vapen hvarmed en kvinna alltid kommer längst, hemställde tal. till de närvarande socialisterna, hvad väl *de* skulle sagt, om en kvinna ur det borgerliga lägret, som åtagit sig att hålla föredrag på ett socialistmöte, begagnat sig af tillfället för att smäda socialdemokratien, ja att förebrå partiet dess omogenhet och brist på förstånd samt uppfordrat åhörarne att besöka en borgerlig kvinnokongress för att där bli upplysta om sanningen. På så sätt hade fru Braun handlat. Tal. uttalade dock den förhoppningen, att med tiden medel skulle uttänkas, som möjliggjorde ett samförstånd mellan klasserna, och slutade med de orden: »Wo kein Feind ist, da kann kein Kampf sein».

Så var denna episod, hvilken satte en så säregen prägel på hela kongressen, utspelad. Den hade gifvit oss främlingar en sorglig inblick i rådande sociala förhållanden i våra dagars Tyskland, visat huru ett inrotadt klasshat verkade hämmande bland annat äfven på kvinnofrågans rätta lösning, vid hvilken om någonsin satsen »enighet gör styrka» borde tillämpas. Men vi hade äfven fått en klar insikt om, att den tyska kvinnan, jag menar här den värdiga, rätttänkande, af intet partihat förblindade representanten däraf, satt inne med krafter, som gjorde henne väl rustad att möta den strid, som kanske i framtiden skulle taga än bittrare former än den vi bevittnat. Till sist vill jag tillägga, att man ej kan förneka att äfven den socialdemokratiska kvinnorörelsen, trots sina förvillelser, innesluter mycket, som är berättigadt och förtjänar att beaktas. Men själfva de medel, som dess ledarinnor under dessa dagar användt för att skaffa gehör åt sina trossatser voro hvarken ärliga eller ursäktliga och måste på det skarpaste klandras.

De återstående dagarna af kongressen upptogo äfven ämnen af stort intresse. En session var anslagen åt sjuk- och hälsovårdsfrågor, välgörenhet, nykterhetsrörelsen och sedlighetsfrågan. I den senare uppträdde med mycken finhet och takt fru Bieber-Böhm. Isymnerhet vände hon sig mot de lättsinnigt ingångna äktenskapen. — Den därpå följande dagen hade till ämne: »*Sociale Hilfsarbeit*» och *kvinnans rättsliga ställning*. Att trots social-demokraternas förnekande det inlägg, som den tyska kvinnan gjort i sitt lands samhällsarbete vore ganska betydande, visades af de många representanter för föreningar af allmännyttigt syfte, som uppträdde under denna kongressdag, liksom under de föregående. Öfver fattigvården och dess rätta väsen höll fru Schwerin ett värtaligt anförande. Hon framhöll därvid, hvilken vikt för samhället kvinnans deltagande i det offentliga fattigvårdsarbetet vore, då äfven den klokaste man däri ej kunde inlägga just det kvinliga element, som här vore af nöden.

Äfven i fråga om kvinnans rättsliga ställning gjordes ganska märkliga inlägg. *M:me Vincent* från Paris sade många ampra saker om »le code Napoléon», denna lag, hvars järnhand håller den franska kvinnan bunden. Kvinnan vore likaväl som mannen född »une créature libre et pensante» och hade följaktligen kraf på samma frihet, samma rättigheter som han. På denna högeligen ansträngande dag — ej mindre än 16 talare uppträdde — förekom för öfrigt anföranden öfver kvinnans rättsliga ställning i olika länder, lagstiftningsfrågor, rösträttsfrågor m. m., m. m. Man hade därvid tillfälle att höra så framstående kvinliga jurister som *M:lle Popelin* från Bryssel, *fröken Marie Raschke* från Berlin och *fröken Anita Augspurg* från München. *Mrs Belva Lockwood*, den för några år sedan i Amerika rätt mycket omtalade kandidaten till sjolfva presidentvärdigheten, fungerade äfven på programmet med ett föredrag öfver »Kvinnans politiska rättigheter i Förenta staterna».

Så randades kongressens sista dag. Efter allt det solida i föredragningsväg, man under veckans lopp fått till lifs, serverade programmet till sist som dessert de mer saftiga ämnena: »kvinnan inom konsten och litteraturen», och slutligen som en läskedryck ofvanpå alltsammans, fredsfrågan. Ett af de finaste och talangfullaste anföranden, som förekommit på kongressen, hölls på denna avslutningsdag af *fröken Natalie von Milde* från Weimar. Det behandlade också det lockande och tacksamma ämnet: »Frauenliebe- und leben in der modernen Litteratur». Föreläserskan tecknade, med stöd af citat

ur tyska diktares verk, forna tiders kvinnoideal, det smäktande, drömmande, af poeterna besjungna, hvilket nu börjar ge vika för vår tids tänkande, handlingskraftiga kvinnotyp, mer rustad än den förra att djupare både känna och väcka kärlek. Tal. genomgick äfven åtskilliga representanter för den nutida litteraturen, därvid särskildt framhållande den osanna, missriktade kvinnotyp, som skapats af en del moderna kvinnliga författare, bland dessa i främsta rummet den som »unsere Feindin» betecknade Laura Marholm. När tal. till sist citerade de ur Grillparzers »Sapho» lånade orden: »Ich suchte Dich und habe mich gefunden», bröt en bifallsstorm lös, sådan som Berlins rådhusal knappast under någon af de föregående dagarna bevittnat.

*
*
*

Jag har här, något jag väl näppeligen behöfver framhålla, endast skummat af själfva ytan af dessa intressanta dagars innehåll utan att göra anspråk på att ha fått med mer än en ringa del af gräddan. I anseende till det oerhördt vidlyftiga materialet har jag blott kunnat nämna några få af kongressens talarinnor, endast ett och annat af föredragen. Med tystnad har jag äfven förbigått de manliga talare, som hedrade kongressen med sin närvaro, en uraktlåtenhet, som endast har sin förklaring i det knappa utrymme, som blifvit mig tillmätt, icke i brist på intresse för det starkare könets prestationer. Likaså har jag måst afstå från att tala något om de karakteristiska typer, som representanterna för alla dessa olika nationer erbjödo, och som man hade god tid att studera under de många och långa timmar man tillbragte inom Berlins rådhusals fyra väggar. Och för att sluta raden af mina uraktlåtenhetsynder: beskrifningen på de samkväm och fester, kongressen anordnade för sina medlemmar, däribland den stora banketten i Utställningens största restaurationslokal, som afslutade kongress-veckan, har jag till min saknad måst inhibera, likaså omnämmandet af all den vänlighet och gästfrihet, som enskildt kom oss främmande delegerade till del från staden Berlins älskvärda innevånare. Trots allt hvad jag lämnat osagdt, hoppas jag dock mina läsare af min ofullständiga framställning fått ett någorlunda riktigt begrepp om Berliner-kongressens förhandlingar och allmänna karakter.

»Och resultatet?» frågar man kanske. Jag svarar med en annan fråga: »Hvilka faktiska resultat ha i allmänhet kongresser att uppvisa?» Jag har hört vetenskapsmän påstå, att t. o. m.

vetenskapliga kongresser lämna efter sig ganska ringa spår i den vetenskapliga forskningens historia. Det är utbytet af tankar och åsikter, de personliga förbindelser, som knytnas, hvilka gifva dessa slags möten sin egentliga betydelse. Och kan detta sägas om »manskongresser», hvilka redan hafva häfd för sig, bör det ej förvåna någon om en »kvinnokongress», ännu en ganska ny företeelse i vårt samfundslif, ej kan berömma sig af den eller den vinsten, det eller det påtagliga resultatet. »En systerlig förbrödring» — jag kan ej finna något bättre ord — mellan kvinnor af olika nationer har Berlinermötet bidragit att främja. Se där *en* vinning. Och är ej en internationell kvinnokongress som ett fullbordadt faktum i och för sig resultat nog?

Lotten Dahlgren.

Ur trenne skaldinnors diktning.

Öfversättning af

Göran Björkman.

De gamla bladen.

Från tyskan.

*De gulnade bladen ligga
så tysta där i sitt schatull,
och dock in i lifvet de gripa
med verkan hemlighetsfull.*

*De skildra med ord af visdom
den sista kärlekens glöd,
en faders kärlek till barnet,
som fostras, långt skild från hans stöd.*

*Den kärleken danar åt ungmön
en gloria af helig glans:
det är, som om lagd kring sin hjässa
hon kände en gåtfull krans.*

Är kransen af brudens myrten,
af segrarens läger gjord?
Hvem vet det? Låt ungmön bli kvinna,
och snart hennes uppgift är spord.

Och hvart hon må vandra, hon känner
en ledning hemlighetsfull:
de gulnade bladen ligga
som talisman i sitt schatull.

Carmen Sylva.

Blå vägar genom rymden gå.

Från franskan.

Blå vägar genom rymden gå,
där hopp, som vill sitt mål re'n spana,
och suck, som vill en fristad nå,
korsa allt jämt hvarandras bana.

Sjungande vingar bära snabbt
drömmen mot fjärran, sälla öar;
men sorgens vingpar flaxar slappt —
gråten dess spänstighet förslöar . . .

Midt i din lyckas öfvermått
plågar ibland ditt skratt du hämma,
som hade dig helt plötsligt nått
ekot af någon modlös stämma:

Ditt löje hade på sin färd,
där ystert det mot skyn sig häjde,
mött någon snyftning, som en värld
af okänd smärta för dig röjde.

Madame Alphonse Daudet.

Modern.

Från italienskan.

Gossen, som kommer från sin skola, springer
strax till sin mamma och berättar glädt,
hur läxorna han kunnat likt en olja,
berättar med en röst, som älskar skratt,
berättar med en min, som tigger kyssar —
ja, hvarför icke ock en karamell? —,
väntar, att hon skall le som han och jubla,
och hoppar upp i skötet segersäll,
skrynklande krås och klädning för att smeka
kinder, som än likt sammet äro veka,
och hår, hvars gyllne glans ej än förgått,
tills, stödd af mammans arm,
vid hennes trygga barm
midt i sitt prat han slutligt somnar godt.

Ynglingen kommer modfälld
och vid sin moders sida tyst sig sätter:
han ser som förr i henne sin förtrogna.
Men hvad som honom kvalt i dagar, nätter,
ej tolka han förmår:
öfver hans panna som ett moln det står.
"Hur är det, gossen min? — spør modern ömt. —
Säg allt, och allt skall sedan vara glömdt."
En kärleksbikt han fram blott stamma kan,
danad af ringa fröjd och mycken smärta.
"Ack, — suckar modern — är du re'n en man,
har re'n man hunnit rövva bort ditt hjärta?"
Men för sin son sin sorg hon icke röjer;
hans lockar blott hon sakta börjar smeka.
Hon tyckes rådvill tveka,
och hon på orden dröjer,
när form hon för sin fråga trott sig finna:
"Och säg mig då, hvad heter denna kvinna?"

Mannen en dag förkrossad
knäböjer vid sin gamla mammans stol.
Hon är förändrad, i hans smak förskönad,
ty hon är nu hans lefnads enda sol.

Sitt hjärtas öden näns han ej förtälja,
 ej de besvikelser, som klippt hans vingar . . .
 Kyss, arme man, din mor på hennes ögon!
 När så din ömhets rest du henne bringar,
 din hemlighet hon fattar.
 Ty allt som hennes ögons ljus förgått,
 den vises inre klarsynthet hon fått.
 Och nu, först nu du hennes kärlek skattar,
 nu, då det är för sent.
 Om dock all annan lycka du försmått!
 Då vore än ditt sinne ljust och rent.

Gubben med tunga steg på kyrkogården
 sökande går bland grafvar.
 Är det en trolös kvinna, som hans sinne
 ännu som död förslafvar?
 Nej, andra minnen föra honom hit
 och andra ömhetskänslor, mera sanna . . .
 Finge från jordens split
 han till sin moders stjärna fly och stanna
 där blott så länge, att hon på hans panna
 hunne en kyss att trycka!
 Ty eljes finns för honom ingen lycka,
 eljes på ingenting han längre tror, . . .
 utom på det, att död är ej hans mor —
 det känner han: hon lefver, . . . ack, men hvar?
 Att därpå få ett svar
 funne han största kostnad ej för stor.

Grazia Pierantoni-Mancini.

Något om Englands sjuksköterskor.

Under juni månad innevarande år hade i London anordnats en ganska betydlig utställning af sjukvårdsartiklar, — omfattande allt som på något sätt kunde räknas dit, från sjukbäddar och transportvagnar till bandager, instrument, m. m., — hela denna mångfald af hjälp-

medel, som den moderna sjukvården uppfunnit till lindrande af de sjukas plågor, och till lättnad i arbetet för deras vård.

I skilda afdelningar visades prof på de olika lasarettens sätt att ordna för sina sjuka, samt på de mest kända firmors fabrikat. Mången ny modell eller lyckad anordning var äfven upfunnen eller tillverkad af *sjuksköterskor*, utvisande hvilken vaken intelligens och praktisk förmåga de engelska sköterskorna besitta. När man där till erfar, att hela denna utställning, såväl till plan som till anordning, är ett verk af *sjuksköterskor*, för detta och nuvarande, samt att den var färdig på utsatt dag, så må man väl tillerkänna anordnarinnorna, ej blott ofvannämnda egenskaper, intelligens och praktiskt förstånd, utan äfven en hög grad af energi samt stort ordningssinne.

I ett af de föredrag, som höllos i samband med utställningen, gafs en öfersikt af sjukvårdens utveckling i England under de senaste 30 åren. I England var det, som vi veta, särskildt Krimkriget och de svåra farsoter, som därunder decimerade den engelska hären, som väckte fordran på bättre vård för de sårade och sjuka; det var då som miss Florence Nightingale, i spetsen för en skara sköterskor, utvalda bland landets mest dugande krafter, sändes till krigsskådeplatsen. När så hon och hennes sköterskor tre år sednare återvände efter ett väl utfördt och framgångsrikt arbete, kände nationens beundran och entusiasm inga gränser. Dess tacksamhet tog sig uttryck i en national-subskription, hvilken inbragte *en million kr.* och som, i det den under namnet »the Nightingale Fund», lades till grund för en sjuksköterskeskola, blef det materiella stödet för den nya rörelsen, till förmån för en *förbättrad sjukvård genom bättre utbildade sköterskor*.

Att denna rörelse, buren af en stor nations tacksamhet och nära förbunden med dess historiska minnen, hade ovanligt goda betingelser för sin framgång medgifves, men de engelska sjuksköterskorna hafva äfven vetat att med kraft och klokhet begagna dessa förmåner med det resultat, att i närvarande stund alla lasarett och ett stort antal af statens under fattigvården, lydande sjukhem (infirmaries) hafva sin stab af *väl utbildade sjuksköterskor*, samt att alla lasarett af någon betydenhet mottaga och utbilda elever. Fordringarna på grundlighet i utbildningen hafva under denna tid alltmär ökats, så att elevkursen, som i början räckte ett år, numera allmänt utsträcker till tre, i några lasarett t. o. m. till fyra. Till denna utbildning hör, förutom föreläsningar i anatomi, patologi m. fl. teoretiska öfningar, äfven en tids arbete i lasarettens kök för inhemtande af sjukmatlagning, i dess tvättstuga för att lära där förekom-

mande sysslor, samt i syateljeren för att sedermera kunna skära till och förfärdiga en del vid olika tillfällen nödiga plagg åt de sjuka. Båda dessa färdigheter komma särskildt till nytta vid sjukvård i fattiga hem, där sköterskan ofta nog får hjälpa på alla håll.

Särskildt beaktansvärd är arbetsfördelningen inom lasaretten, där öfversköterskan har en, jemfördt med våra förhållanden, ofantligt själfständig ställning; hon är nämligen styrelsen direkt ansvarig för ordningen och arbetet inom lasarettet, för alla sina underordnade, samt för det punktliga utförandet af läkarens föreskrifter. De underordnade sköterskorna och eleverna antagas endast på hennes förord och hon har en ganska stor myndighet öfver dem, äger bestämma deras arbetstider, ledighet, förflyttning m. m. d.; men i händelse af dåligt uppförande från deras sida, kan hon dock endast anmäla förhållandet hos styrelsen, som ensam antager och afskedar såväl öfversköterska som öfriga sköterskor.

Läkarens tid och krafter kan sålunda långt mer än hos oss odeladt ägnas åt patienternas sjukvård och den därvid nödiga behandlingen; på detta område är han naturligen oinskränkt herre och äger fordra den punktligaste lydnad.

Disciplinen är sträng på de engelska lasaretten, hvar och en, från den högsta till den ringaste, känner den plats hon eller han bör intaga, och vet nästan alltid att bibehålla den; här visar den engelska karakteren en af sina fastaste punkter: förmågan att subordinera och begränsa sig, att inordna det individuella under det allmänna.

Englands stora lasarett äro alla barmhärtighetsinrättningar, underhållna af donationer och frivilliga gåfvor, och mottaga de sjuka utan ersättning.

Den besökande erfar ett behagligt och tilltalande intryck af alla de blommor, växter, taflor och andra prydnadsföremål, som lifva de engelska sjuksalarna och förläna dem en prägel af komfort och hemtrefnad, som eljest vanligen saknas i sjukhus. Antalet sköterskor i förhållande till patienter ställer sig äfven högst olika mot hvad vi äro vana att se; enligt uppgift räknas å Londons lasarett 3 å 4 patienter på hvarje sjukvårdarinna, sköterska eller elev. På landsbygden ställer sig talet något drygare, i medeltal 5 å 6 på hvarje vårdarinna (tjänstefolk ej häri inbegripet). Denna rikliga tillgång på personal möjliggör en långt fullständigare omvårdnad af hvarje särskild patient, ger sköterskan eller eleven tid till att bättre tillgodogöra sig sina erfarenheter inom yrket, samt gör fall af öfveranstängning mindre vanliga.

Ett vackert prof på sammanhållningen bland de engelska sjuksköterskorna äro de föreningar, som på flera ställen bildats till ömsesidig hjälp, trefnad och utbyte af erfarenheter; mest betydande af dessa är *The Royal British Nurses Association*, grundad år 1889 och lagligen stadfästad genom ett Royal Charter år 1893. Prinsessan af Wales är dess nitiska och varmhjärtade president, och ett stort antal framstående personer äro medlemmar af föreningen. I öfrigt räknar den medlemmar i tusental såväl inom Storbritannien som i kolonierna. En byrå i London sköter dess korrespondens och öfriga löpande göromål och föreningen utgifver hvarje kvartal ett häfte af »the Nurses-Journal». Såsom tidskrift mest betydande är dock utan tvifvel »the Nursing Record», redigerad af Mrs Bedford Fenwick, och utkommande hvarje vecka med ett prydligt och rikhaltigt häfte.

Här är det forum där sjuksköterskornas intressen dryftas, erfarenheter och råd utbytas, klagomål anföras, frågor besvaras, o. s. v. i stor omväxling, allt af redaktionen behandladt med samma vakna intresse och frisinthet. Den fråga som f. n. står främst på dagordningen och varmt förordas i *Nursing Record* är förslaget att för sköterskorna erhålla ett lagligt register, liknande det som finnes för läkare, och i sammanhang härmed en af staten kontrollerad examen, utan hvilken ingen skulle få sitt namn uppfördt i nämnda register.

En annan förening, som äfven förtjänar uppmärksamhet »*the Registered Nurses Society*», hvilken i väntan på erhållandet af ofvannämnda, lagligen stadfästade register, tillsvidare uppsatt ett sådant, och fastställt vissa höga fordringar för dem, som önska få sina namn där upptagna. Dess syfte är förnämligast att åt publiken tillhandahålla verkligt förstklassiga sköterskor, samt att åt dessa sköterskor rädda hela deras arbetsförtjänst, med afdrag af blott en ringa procent, som går till bestridandet af förvaltningskostnaderna.

Föreningen vill äfven vara en protest mot den i England brukliga anordningen, att enskilda sjukhem eller t. o. m. lasarett hålla ett antal privatsköterskor, som erhålla en ganska ringa årslön, under det att anstalten sänder dem i sjukvård mot en hög dagspenning, hvilken sålunda tillfaller anstalten; detta missbruk, som under namn af »*Sweating Nurses*» har väckt allmänt ogillande, försvinner troligen snart helt och hållet*. I stället förordas att sköterskan får andel af sin dagspenning, d. v. s. att hemmet endast behåller så mycket, som kan anses motsvara kostnaden för sköterskans rum, ljus, tvätt samt kost under fritiden. Denna princip, som ju är den enda riktiga och rättvisa, kommer troligen att i framtiden blifva rådande.

*) Se *Nursing Record* h. *339 och 341.

Engelska sjuksköterskor rekryteras ur alla samhällsklasser, och om sjukvården är för de flesta ett yrke, af hvilket de måste vinna sitt uppehälle, ägnar sig dock mången däråt enbart af offervilligt intresse. Denna offervillighet äger gamla traditioner i St. Johns House, en institution, som existerar sedan början af århundradet och där engelska kvinnor, ofta af hög samhällsställning, offra sin tid och sin förmögenhet åt vårdandet af sjuka och utbildandet af sköterskor. St. Johns House har tämligen mycket karakteren af en religiös orden, men binder ej sina medlemmar ovillkorligen för lifstiden, en del hafva endast förpliktigt sig till en årlig tjänstgöring af vissa månader vid något af institutionens sjukhus, och gåfvan af deras förmögenhet är äfven frivillig. Härifrån var det ock, som Miss Nightingale erhöll sina flesta medhjälparinnor i arbetet under Krimkampagnen.

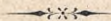
Såväl i städerna som på landet finnas i England dessutom talrika föreningar, hvilka anställa och underhålla sjuksköterskor för att vårda de fattiga i deras egna hem; genom »*The Queens Jubilee Institute for Nurses*» finner dessa föreningar stöd och ledning, erhåller väl utbildade sköterskor, samt förmånen af årlig inspektion af sin verksamhet genom en från institutet utsänd inspektris.

Slutligen må nämnas, att en pensionskassa för sjuksköterskor är i verksamhet sedan år 1890, samt att frikostiga gifvare försett den med en rik donationsfond, hvars ränta lägges till sköterskornas besparingar.

Det här anförda ger endast en mycket flyktig och ofullständig bild af den engelska sjuksköterskans ställning och förhållanden; de egenskaper som framför allt annat bringat framgång åt deras verk är den uthållighet och den plikttrohet, som utgöra hufvuddygder i det engelska skaplynnet, samt den karakterens fasthet, som gör engelsmän till det ypperligaste stoff i all organisation.

Sammanslutning samt fast organisation i sina företag, — se där hvad de svenska sjuksköterskorna borde söka lära af de engelska.

M. L.

Litteratur.

Hella och andra historier om kvinnor af *Jane Germandt Claine*.

För den som anmodas att gifva ett omdöme öfver en bok, lättas detta uppdrag väsentligt, om man vid slutet af sista sidan frågar sig:

»är denna bok läsvärd eller ej?» I fråga om den lätta litteraturen, hvilken nu öfverflödar och till hvilken kvinnliga författare bidraga i täflan med de manliga, måste det svar man gifver sig själf alltför ofta blifva nekande. Framställes en dylik fråga från en annan, så tager man icke sällan sin tillflykt till sanning med modifikation. »Där finns ett och annat som är bra, — det är icke så illa, — det låter ju läsa sig som så mycket annat», — med flera af dessa uttryck ur sällskapslifvets fraslexikon, som äro så hjärtans tråkiga och i det hela så intetsägande.

Men om någon frågar annälaren: skall jag läsa Jane Gernandt-Claines bok *Hella?* så blifver svaret ett frankt *ja*, ty denna bok skiljer sig i mycket från alla de många novellsamlingar, skisser och småberättelser, hvilkas efemära tillvaro knappt räcker öfver den säsong, under hvilken de »kommit ut» i världen.

En af våra romanförf. som utgifvit ganska digra volymer, lär med anledning af en mindre välvillig kritik hafva yttrat: »Ja, jag har nu så lätt för att skriva, men jag vet väl att jag saknar talang.» Det vore önskvärdt om en så sällsynt själfkänedom äfven hade fört till den själfbehärskning, att icke säga själfaktning, som förmått nskränka den litterära produktionen. Men det är just för att verklig talang är så mycket sällsyntare än anlag och flit, som man med glädje hälsar den, där den finnes. Och talang eller den slags begåfning, som har rika möjligheter till utveckling, finner man flerstädes hos fru Claine. Hennes berättelser äro ojämna, man får stundom blott antydningar om karakterer och situationer, men man mötes alltid af en djup känsla, af ett varmt, stundom lidelsefullt intresse, för hvilket intet mänskligt är ligkiltigt. Förf. älskar att uppsöka och skildra själslifvets finaste växlingar under till det yttre hvardagliga förhållanden.

Naturalismens tid, med dess fotografiskt noggranna återgifvande af detaljerna, är på återgång, och väl det. Ty människolif och människöden måste inifrån belysas, ej utifrån beskrivas, måste ses i stort, så att det hufvudsakliga framträder, så att ett helt intryck af personligheten kan vinnas och härigenom medkänslan väckas hos läsaren. Den *Hella*, som förf:s fantasi skapat, framkallar hos oss samma halft ljuftva, halft vemodiga stämning, som vi erfara inför den rörande, rena bilden af en af forntidens ungdomliga martyrer. Kanske verkar hon mera så genom kontrasten med berättelsens andra hufvudperson, fru Viveka, som i sanning icke synes oss hvarken rörande eller ren. Då förf. kallar sin bok för historier om kvinnor, är det

icke att undra på om kvinnotyperna för henne stå i förgrunden och äfven lyckas bäst. Hella, så olik en nutida sextonåring som möjligt, förefaller nästan som en överklig uppenbarelse, hvilken skymtar förbi mot bakgrunden af den fullt utvecklade, nästan parisiskt moderna fru Viveka Vingfäldt, tecknad så att ingen skall neka henne sitt intresse, ehuru hon icke skall vinna någons sympati. Det gnistrar och sprakar af lif, det skiner om henne, hvar hon kommer, men ljuset är kallt, värmelöst, elektriskt. Flere scener ur fru Vivekas pariserlif äro ypperliga ramar för hennes nyckfulla, lockande, liffiga väsen, för hennes allt annat än nordiska temperament, men nyckeln till denna oberäknliga karakter finnes nog bäst i orden: »hon var djupt likgiltig för allt, som icke rörde henne personligen».

De öfriga berättelserna äro af mycket växlande innehåll, ehuru på de flesta kunde tillämpas det kända slagordet om kärleken som »det centrala i lifvet». Hur mycken psykologisk sanning, som ligger i alla dessa korta kärlekssagor, i tron på ögonblickets lyckorus eller »lyckove», såsom uppvägande lifslånga sorger och försakelser, — det skulle kräfva en utredning, som i en kort anmälan icke vore på sin plats. Fru Claines stil är aldrig banal, men icke heller enkel, klar och genomskinlig, den flyter fram som djupt vatten med skum på upprörda vågor. Vid allt det egendomliga och fantastiska, för hvilket förf. visar stor förkärlek, märker man äfven i språket ett visst effektsökeri, en böjelse att med konstlade uttryckssätt få fram en svärmisk, patetisk klangfärg i orden för att fasthålla en stämning, som dock snarast torde gå förlorad, om man skall leta sig till de klingande ordens innebörd. Det är icke allom gifvet att förstå hvad som menas med »en skuggning af förstummadt mörker», som far öfver ett ansikte, eller ens i fråga om en drömbild, hur »en stunt gyllene dager af hemlighet» skall uppfattas. Mycket mera liknande kunde anföras, men lösryckta citat böra icke inverka på slutomdömet. Vi äro fru Claine tack skyldiga för det nöje hon beredt oss med sin bok och de förhoppningar hon väckt för ett kommande arbete, i hvilket vi skola finna mera sofring, mera mognad och en rikare utveckling af hennes erkännansvärda begåfning.

L. N.

Skepp, som förgås i stormen. Berättelse af *Mathilda Roos*.

Det finnes öfver hufvud taget ej en svårare uppgift för en bokanmälare än att bedöma ett arbete, då han slites mellan sin beundran och sympati för dess författares föregående litterära verksamhet

och sitt ogillande af det sätt, hvarpå förf. denna gång framburit sina idéer för världen. Man känner sig därvid nästan frestad att sätta ifråga huruvida det finns något absolut godt eller absolut ondt i denna värld, då det goda kan förkläda sig i en gestalt, om hvars värde och berättigande man hyser tvivel.

Ofvanstående reflexion är närmast föranledd af Mathilda Roos' för en tid sedan utgifna berättelse: *Skepp, som förgås i stormen*, hvilken nu vi fått oss förelagd till granskning. Man talar om en »helig vrede», eldad af hvilken krigaren framträder i den »lofliga afsikten att såra och döda», men det finnes för visso också ett ovist nit, som kommer den stridande att sikta långt förbi målet. Till vår smärta måste vi räkna Math. Roos' här angifna arbete som ett alster af detta ovisa nit. Vi säga smärta, ty det kan ej vara utan sorg man ser en god afsikt förfelad och hur en berättigad protest mot vissa missriktningar, genom själfva öfverdrifterna i tillämpningen, mister sin kraft. Den lilla skriften, som är afsedd att vara ett väckande, varnande, stödjande »ord i sinom tid», har därför, frukta vi, i stället för ett hälsosamt »gif akt», i främsta rummet gifvit motståndarne ett vapen i händerna, hvaraf, som vi sett, de med illa dold skadeglädje och en hänsynslöshet och hätskhet utan like skyndat att begagna sig.

Det ligger i öppen dag, att vid behandlandet af en fråga, som står oss så nära, att man vid tidsbestämmelsen ännu ej kan tala om ett *förflutet*, utan om ett tyvärr alltför verkligt *närvarande*, idé och person svåriligen kunna särskiljas. Tager man således en fråga för dagen till ämne för en tendentiös berättelse, får tendensen gärna karakter af ett personligt anfall, desto förhatligare för motståndarne då anfallet är maskeradt, d. v. s. som fallet är med »Skepp, som förgås i stormen», inklädts en romantiserad dräkt.

Vi fritaga emellertid förf. från all afsiktlig mening att vilja såra. En sådan bevekelsegrund skulle stå alltför mycket i strid mot de allvarliga och djupt sedliga tendenser, som utmärka Math. Roos' hela riktning och författarskap. Riktigare torde man finna nyckeln till hennes uppträdande i här berörda fall i det från annat håll om Math. Roos och hennes antagonist fällda omdömet, att olikhet i lifsåskådning omöjliggör hvarje ömsesidigt förstående. När som här å båda sidor är fallet, idéerna omfattas med en nästan till fanatism gränsande intensitet, förstår man lätt, att äfven det klaraste omdöme löper fara att förvillas, och att i ifvern att föra fram sina egna principer förmågan att objektivt betrakta motståndarens går förlorad.

Att ingå i en närmare redogörelse för den lilla skriften är ej vår afsikt. Tendensen däri är för alla dem, som följt med senare tidens olycksaliga strid i kvinnofrågan, väl bekant. Handlingen i berättelsen spelar därvid blott en underordnad roll, och som litterär produkt betraktad äger boken ingen betydelse. Den religiösa anstrykning, som förf. gifvit det hela, är, enligt vår mening, här föga på sin plats, ehuru det nog är tack vare denna berättelsen funnit sin väg till mångfaldiga hem och redan gjort en andra upplaga nödvändig.

Men fastän vi här ej ansett oss böra tveka att oförbehållsamt uttala vår mening om Math. Roos' föreliggande arbete, hafva vi ej förlorat tron på den genialiska författarinnans bestämelse att vara en sanningens och det godas fanbärare i vår på allvarliga sannings-skildrare så fattiga tid. Det öfverlägsna sätt, hvarpå hon nyligen i sin roman »Hälgsmålsklockan» dokumenterat sig som folklifs- och karaktersskildrare har visat, att här äger hon en uppgift af långt större betydelse för hennes land och dess litteratur, än den som ger sig uttryck i polemiska broschyrer och tendensskrifter, dessa må nu aldrig så mycket vara burna af en lefvande öfvertygelse.

L. D.

Med eller mot sin natur. En berättelse tillägnad Sveriges kvinnor af *Margareta*.

Af titelbladet på ofvanstående bok finna vi, att den är tillägnad *Sveriges kvinnor*. Förf. har sålunda själf tillmätt bokens innehåll en ganska stor betydelse. Det är också förnämligast af denna orsak vi underkastat arbetet ett något närmare skärskådande.

Berättelsen har två hjältinnor, hvilkas bekantskap vi göra, då de båda äro 16 år och stå i begrepp att lämna den helpension, där de tillsammans framlevat sina barndomsdagar. Ruth har blå ögon, blicken ljus och klar, är älskvärd och harmonisk och vinner ögonblickligen allas hjärtan, framför allt alla mäns. Olga har däremot skarpa drag, som tyda på karakter och djupa ögon med en glans, ibland glödande, ibland hvass. De äro från början två typer — den »naturliga» och den »onaturliga».

Den stackars Olga går en sorglig framtid till mötes; hennes far, som är enkling, gifter om sig, och hon får en förskräcklig styf-mor. Hon skickas till Schweiz och blir slutligen lärarinna i Eng-laud. Om gången af hennes utveckling få vi just ingenting veta, oaktadt hennes ärlighet och själfständighet jämte öfriga lofvande an-lag peka på en rik, om än ej alltid harmonisk utveckling.

Ruth, som är föräldralös, finner ett hem hos sin gamle för-myndare, som är prost i Norrland. Prostgården är den mest idealiska af alla norrländska prostgårdar, både hvad människorna och naturen angår. En dag är Ruth ensam ute och ror på älven, hon sjunger och talar med ekot — då möter hon oväntadt en båt; i denna be-finner sig en man med ett par ögon, som genast förmå »tränga till botten af hennes själ» De unga börja genast ett romantiskt samtal, och han kastar till henne en knippa näckrosor. De veta icke hvar-

andras namn; ekot har blott upplyst dem om, att de voro »han» och »hon». Ruth bär efter denna stund »hans» bild i hjärtat.

Prostens yngste son, Daniel, den unge jägmästaren, kommer emellertid hem. Ruth står, för tillfället iklädd ett köksförkläde, i salen; den unge jägmästaren tar henne efter ett kort samtal om lifvet och kysser henne och förklarar sedan för sin mor, att han ansåg henne vara husjungfrun. Prostinnan tycker visserligen, att det icke anstår hennes son att handla så», allra minst i hennes hus», men det förefaller bra besynnerligt att något sådant kunde inträffa i ett hem, där allvar och gudsfruktan eljest satte sin prägel på lifvet, men Ruth skall nu en gång för alla uppväcka kärlek, blott en man får se henne.

Daniel blir emellertid på allvar förälskad i Ruth. De promenera en gång tillsammans i skogen, hon faller omkull och sårar sitt hufvud mot en sten, han bär henne hem, men får af ansträngningen en blodstörtning. Då han tillfrisknat förlofvar sig Ruth med honom; hon vet hvilken sorg hon skulle ha vållat hela familjen genom ett afslag. Hon bär visserligen »hans» bild i sitt hjärta, men detta tyckes ej bekomma henne så mycket. Hon älskar båda, blott den okände mest. Emellertid dör Daniel om en liten tid. Hans äldre bror, Aldo, som är läkare, har nu varit hemma en tid — äfven han blir naturligtvis förälskad i Ruth, men nu blir hon den okände trogen och med honom, som är prest i en grannförsamling och heter Dage Berger, blir hon slutligen gift. Allt detta hade Ruth hunnit upplefva då hon var 18 år gammal.

Trettio år därefter återfinna vi de båda ungdomsvännerna. Ruth är en lycklig och älskad husmoder i en norrländsk prostgård och Olga, som nyligen återkommit till Sverige, är hennes gäst. Olga, som redan i ungdomsåren ägde en ovanlig förmåga att hålla tal, håller nu i den norrländska prostgården långa tal, som närmast äro att förlikna med komitébetänkanden i uppfostringsfrågor; i detta fall har hon då ej utvecklats mot sin natur. Detta tyckes emellertid inverka på Ruth, som verkligen »emot» sin natur håller ett långt tal på fyra täta sidor. Dage, prosten själf, är likväl den mest högstämde, när det gäller att hålla tal; vi beklaga att utrymmet hindrar oss att i dess helhet återgifva det tal han håller om kvinnan. »Blomman», heter det bland annat, »som slingrar sig uppför stödet, är icke nöjd med att luta sin rodnande knopp däremot, att smycka det med sin fägring och sprida sin doft öfver den doftlösa, hon vill vara stödet själf, troende, att det är lyckan.»

På bokens sista sida träffa vi Olga med Ruths barnbarn på sitt knä. Hon känner gossens mjuka armar om sin hals och tänker på hvilken lycka det är att äga en sådan pilt att uppfostra. Hon gör så en jämförelse och tänker på sitt eget arbete och tycker att hon gjort en klen insats i lifvet. Här lider Olga af en betänklig begreppsförvirring: att njuta personlig lycka och att göra en insats i lifvet är ej detsamma. De mjuka barnarmarna skänka modern en hög grad af personlig lycka, men då hon ej vet, om detta barn skall blifva till välsignelse för sina medmänniskor eller ej, så kan hon ännu ej tala om den insats hon gjort. Kan Olga, såsom hon själf säger, tänka på »allt sitt arbete, allt hvad hon utträttat för tusen och återigen tusen för att lyckliggöra dem», då har hon ju gjort en insats i lifvet. Besynnerligt är, att Olga under de många åren hon arbetat, aldrig tyckes ha erfarit hvad arbetsglädje är.

Sedan man läst igenom boken frågar man sig naturligtvis: hvad har nu förf. haft att säga oss svenska kvinnor? Bokens titel kunde komma oss att tro, att här vore fråga om strid och kamp, att vi möjligen finge lära känna någon kvinna, som kämpat sig fram till klarhet om hvad, som är kvinnans sanna natur, men häri bedragas vi grundligen. Eftersom Ruth blef odeladt lycklig och Olga så bittert olycklig, vill väl förf. säga sina landsmaninnor, att endast den kvinna, som lefver inom hemmets värld och där låter sin kärleks sol lysa och värma, endast hon lefver »med sin natur». Den kvinna däremot, som har sin verksamhet förlagd utom hemmet, hon går »emot sin natur» och blir olycklig. Härutinnan har förf. endast delvis rätt. Vi tro icke, att någon svensk kvinna vill förneka, att i hemmet, som maka och moder, där lefver kvinnan sitt rikaste och fullaste lif, men vill förf. dessutom öfvertyga oss om, att den ogifta kvinnans lif nödvändigt måste bli onyttigt och glädjelöst och hennes utveckling skef och falsk, då misstar hon sig. Alla äktenskap föra icke till lycka, och alla gifta kvinnor äro visst icke utvecklade i enlighet med sin sanna kvinliga natur. Men människokännedom och lifserfarenhet tyckes icke vara förf:s starka sida.

Boken bär alltigenom en religiös prägel; den kristna tron är det som främst gjort lifvet ljusst och gladt för Ruth. Vi beklaga blott, att mycket af det, som säges äfven på detta område, är oklart och utslitna fraser. Dage (prosten) säger t. ex. att det från biblisk synpunkt sedt icke var kvinnans bestämmeelse »att stå själfständig och jämbördig vid mannens sida.» Till stöd för detta sitt påstående anför han bibelns ord: »Gud sade: Jag vill göra honom en hjälp,

den sig till honom hålla må». Vi fråga blott om ordet »hjälp» nödvändigt utestänger begreppen själfständighet och jämbördighet. Den gamla prostinnans tal om laglöshet, Guds och goda människors lag, innehåller också mycket svammel, liksom Ruths funderingar i kristligt-filantropiska ämnen äro bra oklara. I allmänhet önskade vi att hennes »natur» vore litet klarare.

Förf:s stil är ofta poetisk och fångslande, och vi äro öfvertygade om, att unga läsarinor, som läsa okritiskt, skola finna berättelsen vacker och rörande.

L. Em.

Skiftande stämningar. Ett novellhäfte af *Rust Roest*.

Ordet »stämning» har blifvit ett slagord i vår tid, ja, detta obestämbara begrepp har så gripit in i hela vår inre och yttre värld, att vi väl kunna säga oss lefva i stämningens tidevarf. Stämningar möta oss öfverallt, i konsten, litteraturen, musiken, naturen, det dagliga lifvet, öfverallt där dessa förnimmelser på något vis stå i samband med vårt tanke- och själslif. Tyvärr förbiser man ofta för idel stämningar den sunda, solklara verkligheten, hvilken, man säge hvad man vill, ändå utgör hufvudsunnan af vår jordiska existens? Ty »stämning», sådan våra moderna författare fattar den, tyckes vara oförenlig med det klara solskenet, med friska färger, lifgifvande vindar och framför allt med en glad världsåskådning. Den frossar i mystiska halfdagar, i grå höstluft och melankoliska skymningsstunder. Den älskar dämpade toner, själffrätande själsanalyser. »Stämningar» kunna väl som Rust Roests vara »skiftande», men de gå alla i moll.

Den framstående författarinna med ofvannämnda märke, är en sådan stämningens skald. Talangfullare, finare än hon har ingen svensk prosadiktare tecknat dessa slags clair-obscur bilder. I sitt sista novellhäfte har hon dock så uteslutande betraktat världen genom stämningfärgade synglas, att knappast en glimt af sol, lif och glädje slipper igenom. Intrycket blir därför af en nästan beklämmande melankoli. Sjukdom, sorg och död, obesvarad och olycklig kärlek äro grundmotiven i de flesta af dessa berättelser. I »Från Rivieran» är det olika stadier af den lungsiktiges tillstånd som behandlas, ehuru med lätt och varsam hand. Finast bland dessa framstår den lilla skissen »Julvaka». Den katolska barmhärtighetssystemet, som försakar sin julandakt, »la messe de minuit», för att stanna vid en främmande, en kättersk mans dödsbädd, det största kärleksoffer hon kan bringa, emedan enligt hennes åskådningssätt hon därmed nästan riskerar sin

själs eviga salighet. Detta är särdeles vackert skildradt. »Hvarför?» är en psykologisk studie af gripande sanning. Självmordstankarne, detta olycksaliga arf, som förföljer självmördarens dotter, och som trots kärlekslycka och en leende framtid fatalistisk drivver henne att förkorta sitt lif. Säkert en skildring tagen ur lifvet.

Vi skulle kunna räkna upp flera af dessa berättelser, alla utmärkta för en fin själsanalysering och en i formelt afseende mästerlig behandling, om vi ej insåge, att stämningstycken svårligen låta sig beskrivas och bäst tala för sig själva. Hvar och en af de små skisserna, korta utkast de flesta, är en pärla; sammanfattade bilda de dock ett sorgehalsband, som inte passar ihop med den hjärta hvardagsdräkt, som man helst klär sig i till dagligdags. Rust Roests novellhäfte är dock ej skrivet för hvardagsmänniskor och ha säkert ej åsyftat att väcka anklag hos den stora massan af folket. Denna känner sig mer anslagen af glada, friska melodier, och då man som vår förf. fått sångens gåfva på sin lott, är det ju att hoppas, att hon en annan gång stämmer sin lyra till toner af en ljusare timbre, just för de mångas skull, som vilja se i lifvet något fastare och verkligare än endast »skiftande stämningar».

L. D.

Lefnadslycka. Frihet. Två berättelser af *Ebba von Koch*.

För tre eller fyra år sedan uppträdde ofvanstående förf., som vi tro för första gången, på den litterära vädjobanan med en berättelse vid namn »Eva Nordenhjelm». Det vitsord Dagny då gaf detta debutarbete var, att det, »trots sin omogenhet ingaf vissa löften». Detta helt visst tämligen negativa beröm har visat sig på sätt och vis vara profetiskt. Den nu utkomna boken af *Ebba von Koch* visar så tydligt på ett framåtgående, att de osäkra löfterna redan kunna sägas delvis ha infriats. Framför allt har stil och framställningssätt vunnit i säkerhet, ur det första arbetets kaos börjar man skymta fasta konturer, ja, bilder af en ganska anmärkningsvärd sanning.

Första delen af »Lefnadslycka», den omfångsrikaste och mest betydande af de två berättelserna, är af ganska stort intresse. Där finner man landskapstafior, naturbeskrifningar, ja interiörer, skildrade med känsla och verklighetstrogen färgläggning. I fråga om karakters-teckning har dock förf. ännu ej hunnit fullmogenhet, det vore kanske för mycket begärdt af en så ny säningsman på litteraturens fält. Och det är just i storslagenheten af den påtagna uppgiften man känner igen nybörjaren.

Hvad hon satt sig före att besvara är ej något mindre än den oändligt svårlösta frågan: hur bringa harmoni i en människosjäl, som slites mellan sin barnatro och tviflet på sanningen af denna tro, väckt af ett mognaande förstånd och en inblick i de nyare vetenskapliga forskningarna? Och förf. har ingalunda mäktat att på ett tillfredsställande sätt lösa denna svåra uppgift. Man står till att börja med t. o. m. oklar beträffande förf. egen ståndpunkt. Skänker hon sin sympati åt åsikterna för en vidare världsåskådning, hvars representant den skeptiskt anlagda häradshöfding Hammar är, eller lutar hon åt den fromma, oreflekterande barnatro, som trots alla yttre anfäktelser och inflytanden ligger som en bottensats i Hedvigs — hjältinnans — själ? Sjukdom och pröfningar kunna ju rycka slöjan från äfven den största tviflares ögon och låta honom se klart hvad som förr var dunkelt. Men förf. låter Hedvigs omvändelse ske för tvärt, utan någon rätt motiverad öfvergång, hvilket verkar otillfredsställande och oklart. Vi åtminstone ha svårt att fatta, huru läsandet just af Jobs bok skall låta fjällen falla från dens ögon, som, lik Hedvig, skådat något djupare in i lifvet och dess gåtor.

Men trots sina brister är, som sagdt, »Lefnadslycka» — å propos hvarför kallas boken »Lefnadslycka»? — en fint uppfattad lifsbild, som läses med ganska mycket nöje. Den andra berättelsen, »Frihet», är ett stycke kvinnoöde, som det tyckes gripet ur verkligheten, men obeskrifligt hopplöst och nedslående. L. D.

Elevhemmet i Stockholm.

Vår tid är ju arbetets. De unga flickorna börja liksom gossarna redan tidigt att tänka på hvad de skola bli och huru de — där så behöfves — så fort som möjligt själfva skola kunna förtjäna sitt uppehälle. Rundt om i landet lämna hvarje år stora skaror af unga flickor hemmen för att i skolor och läroanstalter i hufvudstaden utbilda sig för det kall de valt. Ofta är det tyvärr med lånade medel de uppehålla sig under studieåren, ofta är det under umbäranden och försakelser, hvilka menligt inverka på deras hälsa, som de arbeta sig fram.

De, som ej hafva råd att betala för sig på dyrare inackorderingsställen, måste ju hålla till godo med billiga sådana, där de hvarken få den närande föda eller den ro, som de behöfva för att kunna stå ut med och samvetsgrannt fullgöra sitt ofta ansträngande arbete. Och när lärotiden är förbi och de på allvar skola ut i lifvet, stå de

kanske där med försvagad hälsa och ett af ekonomiska bekymmer nedtryckt sinne.

Hur glädjande är det då icke att veta att åtminstone några af de unga kvinnor, som för studier eller för att utbilda sig i ett eller annat yrke uppehålla sig i hufvudstaden, men endast på billiga villkor hafva råd att vistas där, i *Elevehemmet i Stockholm* kunna finna ett godt, lugnt och billigt hem, närande föda och moderlig omvårdnad.

Det är i våningen 2 tr. upp i huset nr 60 Sturegatan, som »Elevehemmet» i höst flyttat in. Jag kom dit en förmiddag vid tolf-tiden och mottogs af föreståndarinnan, fru Augusta Holmblad. Många ord behöfde jag icke tala med henne för att förstå, hvilket varmt intresse hon hyser för sin uppgift och med hvilken kärlek och klok omtanke hon fyller den. Godhet och moderlig välvilja lyste ur hennes vänliga ögon, när hon visade och berättade, hur »flickorna» hafva det, och hela »Elevehemmet» hade en prägel af ordning och hemtrefnad, som tydligt kom mig att känna att här var *ett hem*, ej någon slags inrättning eller inackorderingskasern.

I den stora, ljusa matsalen, hvilken på samma gång är samlingsrum, sutto några af de 10 inackorderade unga flickorna vid det dukade bordet och läto sig frukosten väl smaka. Kl. 8 på morgonen hade de fått sin första frukost, hafregrynsgröt med mjölk och smörgås, nu fingo de en rätt varm mat, smörgås samt kaffe eller chokolate. Till middagen, kl. 4, få de två rätter och kvällsvarden intages kl. 8 på aftonen. Aptiten var frisk, ingen såg öfveransträngd ut, men alla tycktes vara muntra och ogenerade, som om de trifdes förträffligt. Fem äro skånskor, ett par äro norrländskor, de öfriga från mellersta Sverige. Några af dem gå på Högre Lärarinneseminariet, en på Gymnastiska Centralinstitutet, en på handelsinstitut, en skall bli småskolelärarinna o. s. v. De bo två och två tillsammans i treffiga, tysta rum, hvilka alla ha sin egen ingång och sina två garderobber. Det fanns ingenting kallt och stelt eller hoplappadt i dessa rum, som så ofta på inackorderingsställen; utrymmet i ett par af dem kunde kanske vara litet större, men med de prydliga fast enkla möblerna och flickoras egna småsaker och familjeporträtter sågo de riktigt inbjudande ut.

Föreståndarinnans rum med flygeln och de vackra krukväxterna är väl på samma gång hemmets salong och dess allra heligaste, dit de unga komma med sina förtroenden till den moderliga väninnan och begära hennes råd. Hon måste ju alltid vara till hands, på en gång den styrande och den oppoffrande, på henne är det ju som ansvaret för att »Elevehemmet» rätt uppfyller sin bestämmelse främst hvilat. Hennes plats fordrar vaksamhet och träget arbete, men den bör kunna skänka glädje och tillfredsställelse i rikt mått.

När jag hörde fru Holmblad tala om sina flickor, hur roligt det är att på deras födelsedagar ställa till någon liten enkel »firning» och ibland om söndagskvällarna bjuda några af deras vänner till dem, och när jag såg, hur hjärtligt och aktningfullt flickorna hälsade på henne, när de kommo hem till frukosten, trodde jag mig förstå, att

förhållandet mellan föreståndarinnan och dem är det allra bästa. Jag fick det intrycket — hvilket sedermera bekräftades af en »Elevhemmet» närstående person — att fru Holmblad är särdeles passande för och ovärderlig på sin plats. Det är nu tredje året hon innehar den, ty »Elevhemmet» är ju icke nytt, ehuru det från och med i höst börjat ett nytt skede i sin tillvaro. Redan tio år har det på enskild persons bekostnad utöfvat sin gagnande verksamhet, men nu handhafvas dess angelägenheter af en styrelse, hvilken blifvit vald bland de varm hjärtade kvinnor, som i våras satte sig i spetsen för en insamling af medel till att betrygga »Elevhemmets» fortvaro, då dess stiftarinna såg sig nödsakad att taga sin hand ifrån det. Inackorderingspriset är nu som förut 35 kr. i månaden och sökande skola annäla sig hos styrelsen. Omkostnaderna — utom den ringa del, som täckes med inackorderingarnas afgifter, — bestridas af de tillfälliga bidrag och de årsavgifter på minst 1 kr., hvilka man dels redan erhållit, dels hoppas ytterligare kunna få af för saken intresserade personer, ej blott i Stockholm, utan öfver allt i landet. Ty det är ju för döttrar från hemmen i landsorten, som »Elevhemmet» öppnar sina dörrar och erbjuder lättnad i utgifterna under studieåren. Dit kunna föräldrarna tryggt och med tacksamhet sända sina döttrar, då dessa med små medel måste begifva sig till läroanstalterna i hufvudstaden, där kunna de unga flickorna vara säkra att finna den bästa ersättning för det egna, kanske för första gången, med tungt hjärta lämnade hemmet.

Gerda Meyerson.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ett samkväm hölls fredagen den 13 november i Förbundets lokal, hvartill inbjudning utgått till alla Förbundets styrelse- och komitémedlemmar. Af dessa hade omkring 40 infunnit sig och bjödos på en intressant underhållning, i det fröknarna G. Adelborg och L. Dahlgren redogjorde, den förra för en resa till London för att studera dess kvinnoföreningars verksamhet, filantropiska stiftelser m. m., den senare för sin resa till kvinnokongressen i Berlin i egenskap af Fredrika-Bremer-Förbundets delegerade. Efter en vid $\frac{1}{2}$ 10 tiden intagen enkel supé af té och smörgåsar, åtskiljdes deltagarna i detta enkla samkväm, som det tycktes belättna med sin afton och det tillfälle, som härigenom bereddades dem, att sammanträffa med kamrater i arbetet.

Ett nytt sådant samkväm hölls fredagen 27 nov., denna gång för att bereda bokkomitén tillfälle att för mödrar och målsmän redogöra för syftet med och resultatet af det arbete, som komitén åtagit sig, nämligen det att särskildt vid jularna granska och bedöma bokmarknadens ungdoms- och barnlitteratur.

Från skilda håll.

Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening har nu trädt i verksamhet, i det styrelsen från och med den 1 november börjat emottaga ansökningar om inträde i föreningen.

Enligt stadgarna, som af k. m:t vunnit stadfästelse, är sjuksköterska berättigad till delägareskap, som genomgått teoretisk-praktisk sjukvårdskurs och därefter tjänstgjort som sköterska å sjukhus, börande kursen omfatta en tid af minst $\frac{1}{2}$ år och tjänstgöringen som ansvarig sköterska äfvenledes minst $\frac{1}{2}$ år. På styrelsens pröfning må dock inträde vinnas äfven af sådana sköterskor, som utan att ha genomgått någon ordnad kurs, förete intyg öfver flerårig väl vitsordad tjänstgöring vid större sjukhus. För rätt till pension fordras, att hafva i minst 8 år haft sjukvård till yrke, att hafva insatt en stadgad minimisumma af 500 kr. och att hafva fyllt 50 år. Pensionen utgår med *minst* 6 proc. och f. n. högst 9 proc. å det kapital, som bildats af insatta medel jämte därå uppkommen ränta och arfvinst. Med exempel, som uppgjorts med ledning af från sjukhusläkare m. fl. inkomna uppgifter rörande ca 400 sköterskor, spridda öfver hela landet, utvisas huru i lyckligare fall sköterskorna böra kunna förvissa sig om pensioner, varierande mellan omkring 200 och 450 kr.

Styrelsen, hvilken f. n. utgöres af medlemmarne i de båda komitéer, som haft till uppdrag att utarbete stadgar och befordra insamlingen, kvarstår till dess att vid föreningens första årsmöte i juni 1897, såvida 25 delägare vid den tiden anmält sig, dessa själfva utse styrelse. Den skall bestå af 11 ledamöter, hvaribland två läkare, en lagkunnig, en representant för Fredrika-Bremer-Förbundet och en för föreningen Röda Korset.

Äfven vännar till en sköterska, lasarettsdirektioner eller enskilda personer, som dragit fördel af hennes tjänster, kunna för hennes räkning göra insättningar och sålunda på verksammaste sätt, genom att hjälpa till att betrygga hennes ålderdom, återgälda en tacksamhetsskuld.

För inbetalningar öppnas kassan från och med början af år 1897 och erinras bör, att ju tidigare insättningarna verkställas, ju större äro de fördelar, som delägarna vinna.

Stadgar och öfriga upplysningar kunna erhållas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå. Förbundets lokal har välvilligt upplåtits för pensionsföreningens expedition, som kommer att hållas öppen från början af nästa år hvarje hällgfri torsdag kl. $\frac{1}{2}$ 6— $\frac{1}{2}$ 7 e. m.

Efterföljansvärdt. Vid den nyligen af generalkonsul I. W. Smitt till Kungsholms församling skänkta storartade donation af 100,000 kr. »för folkskolebarns bespisning» har det villkor fästs, att fonden skall förvaltas af församlingens skolråd, jämte en af detsamma utsedd *folkskoleläroinnan*. Denna förordning, att äfven låta en kvinna deltaga i administrationen af medel, hvilkas användande så nära ingriper i ett inom kvinlig erfarenhet och sakkännedom liggande område, är väl förtjänt att betecknas som efterföljansvärd.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

Fotograf C. ROSÉN

Drottninggatan 10. — A. T. 58 16.

Specialitet: **Damporträtter.**

OBS!

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2,
10 Bazaren å Norrebro 10.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

✈ Allt arbete utföres noggrant och af bästa materiel. ✈

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 Drottninggatan 52.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Nya böcker till Julen!

Stycken ur Davids Psalmer.

Melodier för en eller flera röster
med ackompagnement för pianoforto
eller orgelharmonium
af *Joel Blomqvist*.

Inb. 7: 50.

FRIDEBORG,

Folkkalender för 1897,
af Pastor *B. Wadström*, med bidrag
af flera författare. Rikt illustrerad.
Kart. 1 kr., klotb. 1: 75.

Varde ljus,

Illustrerad missionskalender för 1897,
af Docenten *A. Kolmodin*, med bi-
drag af flera förf. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Korn åt små fåglar,

Kristlig barnkalender för 1897.

Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Den heliga historien,

af *Alfred Edersheim*,

Tel. och Fil. Doktor.

Från världens skapelse till Israels
utvandring ur Egypten.

Häft. 1: 50.

Hemligheten att blifva och förblifva lycklig,

af Pastor *W. Faber*.

Häft. 50 öre.

Ur själarnes lif.

Blad ur dagboken och minnet, af *G. B.*

Häft. 1 kr.

Under sorgen.

Några drag ur en faders erfarenhet
vid ett barns död,
af *Félix Bungener*. Häft. 50 öre.

Den kristna kvinnans ställning och uppgift.

Ett ord till gifta och ogifta kvinnor
af *K. Wagner-Groben*.

Häft. 25 öre.

Zelophads Döttrar.

En studie i kvinnofrågan efter bibeln
af *Mathilda Roos*.

Häft. 25 öre.

KARIN HOLM.

En berättelse för mödrar
af *Mathilda Roos*.

Häft. 20 öre.

"Klippmannen".

En studie efter bibeln

af *Mathilda Roos*.

Häft. 20 öre.

HJEM Å T.

Berättelse af *Ernst Evers*.

Häft. 1: 50.

Från Rysslands stepper.

Kristliga berättelser

af *Ernst Schwill*.

Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Strid och Seger.

Berättelse från Hugenottförföljelserna
af *Emma Leslie*.

Häft. 60 öre, kart. 80 öre.

Barnens Bilderbok

med berättelser för de små af *L. S.*
Femte boken. Inb. 75 öre.

De föregående böckerna 1—4 finnas
äfven att tillgå.

Småplock åt Barnen

af *Anna Rosén*.

Med illustrationer af

Jenny Nyström-Stoopedal.

Häft. 75 öre, inb. 1 kr.

Bibliotek för de unga:

N:ris 76—83. Åtta nya berättelser
till pris 10, 15, 20 och 25 öre pr styck.

Lilla Barnbiblioteket.

Berättelser samlade af *E. S. K*
Andra serien, innehållande häftena
7—12, med illustrationer, 10 öre pr
häfte eller 60 öre pr serie.

UR LIFVET.

Berättelse för hemmet och dags-
skolan, samlade af *L. S.*

Tredje serien, innehållande 8 häf-
ten, N:ris 17—24, med utsökt fina färg-
trycksomslag. Hela serien 1 kr.

Väggspråk i silfvertryck

på illustrerad kartong i flera olika
format och mönster från 10 öre till
1 kr. pr st.

BIKUPAN

21 Klara bergsgatan 21

Försäljningsmagasin för Fruntimmersarbeten,

såsom:

*Väfnader, Nationaldrägter, Träsniderier,
Vadstena Spetsar, Broderier, Stickade och Virkade
arbeten, Barnkläder, Dekorationsartiklar, Dockor,
Leksaker m. m.*

Utstyrselar och alla slags Fruntimmersarbeten förfärdigas.

Märkning verkställes.

Rekvitioner från landsorten expedieras skyndsamt.

Utmärkt arbete! Billiga priser! Förtjänsten sömmerskans

Allm. tel. 51 65.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**
Dresden 1894. Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*
Kongl. Hofleverantör. 17 Norrlandsgatan 17.

Stor Julexposition

öppnas den 23 November

Regeringsgatan

26

Herm. Meeths
Specialaffär för Damartiklar.

Illustrerad
Julkatalog

sändes till landsorten på begäran
gratis. — Order, uppgående till 20 kro-
nor, expedieras franko på ångbåt eller jernväg.

Sparsamma Fruar!

Ull och Stüekylle emottages till spånad af all slags garn, väfnad af tyger för såväl hand som maskin, Schalar, Filtar, Plaids, Doffel, Kläden till herrkostymer m. m. OBS! Gardiner i fornnordiska färger och mönster vävas af såväl rent ullgarn som trasgarn. Mattor vävas. All slags färgning och kemisk tvätt, beredning och prässning verkställes. Profver och prisuppgifter på begäran. Gods afhämtas afgiftsfritt från hemmen, ångbåt och järnvägsstation. Goda varor! Billigaste priser! Reel behandling! **HILDUR ANDERSSON, Rikstel. 163. Allm. Telefon 76 53. 12 Hötorget 12, ingång från Örtorgsgatan. Stockholm**

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i juridiska och ekonomiska angelägenheter.
Träffas å förbundets byrå
54 Drottninggatan, 1 tr.
Onsdagar och Lördagar kl. 1/2 11-11 f. m.

Väfgarner

af ylle och bomull, Linnegarn af Almedahls till fabrikspris, Kostymgarn, Mattvarp, Crémefärgadt Fiskegarn till Gardiner; Fiskredskapsgarn, Väfskedar m. m., allt till lägsta priser
AXEL HINDERSONS Garnbod,
Hötorget 13. Filial: Götgatan 18.

Barnängens Patenterade Mjölktvål.

(Patent nr 2290.)
Redan i äldsta tider var mjölken uppskattad som ett framstående toalettmiddel till hudens förskönande, och nutida mejerskors fina hy och vackra händer utgöra talande bevis på medlets förträfflighet.
Barnängens Mjölktvål är efter en patenterad metod direkt framställd från naturlig mjölk, hvadan densamma ovilkorligen gör hyn och huden *hvit, vacker och smidig*, hvarom en och hvar kan öfvertyga sig genom någon tids daglig användning.
Obs. I följd af patentet kan ingen mer än vi framställa denna tvål.
Obs. Etiketterna (med björnstämpeln och Barnängens namn) äro inregistrerade.

Barnängens Tekniska Fabrik, H. Maj:t Konungens Hofleverantör, Stockholm.